

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალობა: ქართულ თარგმანებზე საკმაოდ დიდი ლიტერატურა არსებობს, მაგრამ წარმოდგენილი ნაშრომი შარლოტა ბრონტეს ცხოვრებისა და შემოქმედების მონოგრაფიული განხილვისა და თარგმანის შეფასების პირველი ცდაა. თუ რამ მოიპოვება, ძირითადად, ზოგადი, მიმოხილვითი ხასიათისაა. ამიტომ ეს პრობლემა თემაში ყურადღებას იქცევს ლიტერატურული კონკრეტულობითა და თეორიული განზოგადებით.

XXI საუკუნე ღირებულებათა გადაფასების ჟამია. გლობალიზაციისა და ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარების თანამედროვე პირობებში კულტურასა და ცალკეული წარმომადგენლის ურთიერთობას პრიორიტეტული მნიშვნელობა ენიჭება. ოდესღაც უფალმა დასაჯა ადამიანები: "აღრია უფალმა მთელი დედამიწის ენა და აქედან გაფანტა უფალმა ისინი დედამიწის ზურგზე" [ბიბლია, 1989, 20]. მას შემდეგ საერთო ენის, ურთიერთობის მოძებნა ყველა მოაზროვნე ადამიანის სანატრელ ოცნებად იქცა.

დისერტაციის ძირითადი ნაწილი ეძღვნება მხატვრული ტექსტის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან და ლიტერატურული თვალსაზრისით უაღრესად საინტერესო ფენომენის – ავტორისეული წიაღსვლის – პრაგმატიკული თავისებურებების ანალიზს.

რა არის ავტორისეული წიაღსვლა? რატომ ჩნდება ის მხატვრულ ნაწარმოებში? ეს არის მხოლოდ ავტორის შემფასებლური კომენტარი ამა თუ იმ მოვლენასთან დაკავშირებით, მისი მონოლოგური მეტყველება, თუ აქტიური დიალოგი მკითხველთან? ეს ის ძირითადი კითხვებია, რომლებზედაც შემოღებისდაგვარად სრული და ამომწურავი პასუხებია გაცემული წარმოდგენილ ნაშრომში.

სადისერტაციო ნაშრომში ნაჩვენებია, როგორ ხორციელდება რომანში ყოველივე. გაანალიზებულია შარლოტა ბრონტეს რომანის თავისებურებანი და მისი ადექვატურობა თარგმანში.

ზემოთ აღნიშნული განსაზღვრავს პრობლემის აქტუალობასაც, რადგან თეორიის განხორციელება პრაქტიკაში მეტად მნიშვნელოვანია. შარლოტა ბრონტეს ესთეტიკის მრავალმხრივი ასპექტის ურთიერთიმართება ინგლისურ და ქართულ თარგმანებში ასევე მხატვრული დანიშნულების კვლევა საშუალებას მოგვცემს, რომ "ჯეინ ეარი"

აღვიქვით, როგორც ერთ-ერთი საინტერესო და მრავალფეროვანი რომანის ტიპი მხატვრულ ლიტერატურაში.

ნაშრომის ძირითადი მიზანი: ნაშრომის მიზანია ავტორისეული წიაღსვლა განვიხილოთ არა მხოლოდ მხატვრული ტექსტის ერთ-ერთ კომპოზიციურ-სამეტყველო ელემენტად, არამედ კომუნიკაციის ერთ-ერთ ფორმად, ავტორსა და მკითხველს შორის დიალოგად. გვსურს, ზემოაღნიშნული საკითხის შესწავლით პირველი პრაქტიკული ნაბიჯები გადავდგათ ამ თარგმანის შესწავლაში.

გარდა ამისა, კვლევის მიზანია შარლოტა ბრონტეს “ჯეინ ეარის” დედანთან ქართული თარგმანის შეპირისპირებისას გამოვავლინოთ მათი სტილური ერთობლიობა, ერთგვარი სტილური კონტინუუმი, რომლის მიღწევა თარგმანში ხდება მთარგმნელის შემოქმედებითი გარდასახვის ინდივიდუალობათა სინთეზით. ასეთი შეპირისპირებით უნდა გაგვესაზღვრა რა ხასიათისაა და რამდენად ორგანულად ერწყმის დედნისეულ სამყაროს ყოველივე ის, რაც მთარგმნელის შემოქმედებითი ინდივიდუალობიდან მომდინარეობს.

სამეცნიერო სიახლე: სადისერტაციო ნაშრომის მეცნიერული სიახლე ისაა, რომ მასში შარლოტა ბრონტეს შემოქმედების ესთეტიკური საფუძვლების გათვალისწინებით, წარმოდგენილია რომან “ჯეინ ეარის” ქართული თარგმანის კვლევა, როგორ პასუხობს იგი ეპოქის მოთხოვნილებებს, თანამედროვეთა ინტერესებს, მათ სულიერ მიზანსწრაფვას, ეპოქის ესთეტიკურ კრიტერიუმს და როგორ ამდიდრებს ეროვნულ საგანძურს.

ნაშრომზე მუშაობისას გამოვიყენეთ სპეციალური ლიტერატურა შარლოტა ბრონტეზე. მათ შორის, სიღრმისეული ფსიქოლოგიის კლასიკოსების ნამუშევრები და თეორიები, რადგან თვითონ შარლოტა ბრონტეს შემოქმედება ადამიანის სიღრმისეულ ფსიქოლოგიას განეკუთვნება.

ჩვენს ნაშრომში პირველადაა გამოკვლეული ბრონტეს ერთ-ერთი მაღალმხატვრული ნაწარმოების ქართული თარგმანი. ეს არ ნიშნავს, თითქოს ჩვენს ნაშრომს აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებული ყველა პრობლემის გადაწყვეტის პრეტენზია ჰქონდეს.

კვლევის მეთოდი: კვლევის მეთოდად ნაშრომში გამოყენებულია კომპლექსური და შეპირისპირებითი ანალიზი. ლიტერატურული მოვლენები განვიხილოთ შედარებით - ისტორიული მეთოდით. ასევე

გავითვალისწინეთ თარგმანისადმი წაყენებული მოთხოვნები. სადისერტაციო თემაში შესწავლილია ნათარგმნი მასალის შერჩევის პრინციპი. ზოგადი მთარგმნელობითი მეთოდის საჭიროების საკითხი.

ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება: დისერტაციის თეორიული მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი წარმოადგენს მოკრძალებულ, მაგრამ მაინც წინგადადგმულ ნაბიჯს ლიტერატურული და ენობრივი უნივერსალიების შესწავლაში.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა განისაზღვრება იმით, რომ ამ ტიპის ანალიზი ენათა შორის არსებული ინტერფერენციის დამლევას უწყობს ხელს. გარდა ამისა, ნაშრომი შეიცავს ქართული და ინგლისური ენების ტექსტის ტიპოლოგიის მასალას სალექციო კურსისთვის.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება კომპიუტერულად ნაბეჭდი 193 გვერდისაგან. შეიცავს შესავალს, 4 თავს, ქვეთავებს და დასკვნას. დისერტაციას ერთვის გამოყენებული თეორიული ლიტერატურის და მხატვრული ნაწარმოებების სია.

ნაშრომის აპრობაცია: სამი სამეცნიერო სტატია. დისერტაციის მნიშვნელოვანი ნაწილი, რომელიც შეიცავს სიახლეს, კვლევის ძირითად შედეგებსა და დასკვნებს, გამოქვეყნებულია საერთაშორისო და ადგილობრივ სამეცნიერო გამოცემებში.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი: სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში არგუმენტირებულია სადისერტაციო თემის, პრობლემის აქტუალობა, განსაზღვრულია ნაშრომის მიზანი და ამოცანა, ნაჩვენებია დისერტაციის მეცნიერული სიახლე და პრაქტიკული ღირებულება.

ლიტერატურული მოვლენები განვიხილეთ შედარებით – ისტორიული მეთოდით. ასევე გავითვალისწინეთ თარგმანისადმი წაყენებული მოთხოვნები. სადისერტაციო თემაში შესწავლილია ნათარგმნი მასალის შერჩევის პრინციპი. ზოგადი მთარგმნელობითი მეთოდის საჭიროების საკითხი.

თავი I

ქართული მთარგმნელობითი ტრადიციის მოკლე მიმოხილვა

ყოველი ახალი ეპოქა ახლებურად გაიაზრებს მხატვრული თარგმანისადმი წაყენებულ მოთხოვნას, მაგრამ თვითონ თარგმანის მნიშვნელობა ნებისმიერი ქვეყნის ეროვნული კულტურისათვის დიდია და კულტურული ცხოვრებისათვის ახალი სიცოცხლის მიმნიჭებელიც.

მსოფლიო ლიტერატურაში მიმდინარე ყოველ მნიშვნელოვან ფაქტზე, მიმართულებაზე ქართულ ლიტერატურას თავისებური გამოხატულება გააჩნია.

ქართული მწერლობა ხელს უწყობდა საქართველოში მთარგმნელობითი კულტურის განვითარებას. ქართველები მიმართავდნენ იმ ქვეყნების გამოცდილებას, რომელთაც უფრო ადრე მიიღეს ქრისტიანობა, რათა ქართულ ენაზე გადმოეღოთ აქ შექმნილი თხზულებანი. მიმდინარეობდა თარგმანების გადაკეთება-გადამუშავება.

ქართული თარგმანის ძირითადი პრინციპები, უმეტეს შემთხვევაში, თავისუფალი თარგმანია. ამას ქვეყნის სხვადასხვა საზოგადოებრივი მოთხოვნილება განაპირობებდა. თარგმანის საშუალებით შემოიჭრა ჩვენს ლიტერატურაში უცხო ქვეყნის ახალი იდეები, ახალი სტილი, ფორმა, ახალი სიტყვები და ჟანრები. მიუხედავად ამისა, XIX საუკუნის 60-იან წლებამდე მხოლოდ რამდენიმე წერილი არსებობს თარგმანის შესახებ.

ილიას თავისი შეხედულება აქვს ავტორისა და მთარგმნელის შემოქმედებითი ურთიერთმიმართების შესახებაც. მთარგმნელს უნდა “უყვარდეს” სათარგმნი ავტორი და არ უნდა მოახვიოს მას უცხო სტილი, საკუთარი შემოქმედებითი ინდივიდუალობა, თავისი სკოლის თავისებურება.

ქართულმა მწერლობამ საუკუნეთა განმავლობაში მსოფლიო ლიტერატურის საუკეთესო მონაპოვრები აითვისა და შეისისხლხორცა.

ინგლისელი ხალხის ისტორია განვითარების ყველა ეტაპზე მდიდარია მისი შინაგანი ენერგიის საუკეთესოდ წარმომჩენი ცნობილი ადამიანების სახეებით. მათ შორის მწერლებს ყოველთვის ეჭირათ გამორჩეულად მნიშვნელოვანი ადგილი. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია ინგლისელი მწერლის – შარლოტა ბრონტეს ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშის – „ჯეინ ეარის“ ქართული თარგმანით დაინ-

ტერესება. ვფიქრობთ, შარლოტა ბრონტეს ამ რომანზე არჩევანის შეჩერებას მყარი საფუძველი გააჩნია. უნიჭიერესმა ქალბატონებმა თამარ მაღრაძემ და ზეინაზ ხახანაშვილმა ძალდაუტანებლად შექმნეს საკუთარი შემოქმედებითი სამყარო.

თავი II

შტრიხები შარლოტა ბრონტეს ბიოგრაფიიდან

ავტობიოგრაფიული კვალი, რომელიც შარლოტა ბრონტეს თხზულებებს გასდევს, აუცილებელს ხდის გავეცნოთ, თუნდაც ზოგადად, მწერლის ცხოვრების გზას, მის ოჯახს, რომელიც თითქმის მთლიანად შევიდა ინგლისური ლიტერატურის ისტორიაში.

მამის ირლანდიურმა წარმომავლობამ, მისმა კავშირმა კელტის კულტურასა და ფოლკლორთან, ცხადია, დიდი როლი ითამაშა შარლოტასა და მისი დების მხატვრული სულის ფორმირებაში.

1824 წელს შარლოტა და მისი სამი და მამამ ობოლთა სასულიერო თავშესაფარში მიაბარა, სადაც შინამოსამსახურებად ამზადებდნენ. ეს თავშესაფარი შემდგომში რომან „ჯეინ ეარის“ ლოვუდის სასწავლებლის პროტოტიპად იქცა.

შიმშილი, სიცივე, ჭუჭყიანი შენობა, ქანცგამწყვეტი საეკლესიო სამსახური, დაცინვა ბავშვების ჯანმრთელობისთვის აუტანელი იყო. ტიფის ეპიდემიამ 45 ბავშვიდან შარლოტას ორი დაც იმსხვერპლა. ეს ფაქტიც „ჯეინ ეარში“ ელენ ბერკის სიკვდილის ეპიზოდში აისახა.

ცნობილია შარლოტას ოთხი ნაწარმოები: “შერლი”, “მასწავლებელი”, “ვილეტი” და “ჯეინ ეარი”. ეს უკანასკნელი მსოფლიო ლიტერატურის საკუთრებად იქცა. იგი 1847 წელს დაიწერა და კერერ ბეილის ფსევდონიმით გამოქვეყნდა.

შარლოტა ბრონტეს სახელთან დაკავშირებულია მთელი ეპოქა ინგლისური ლიტერატურის განვითარების ისტორიაში.

თავი III

ქართული თარგმანის მხატვრული ღირებულება შარლოტა ბრონტეს რომანში – “ჯეინ ეარი”

“ჯეინ ეარში” მთავარია პერსონაჟთა განწყობა, შინაგანი დამოკიდებულება იმ ვითარებასთან, რაც თავის მხრივ, საჭიროა ყველასთვის.

დედანში გვხვდება ადეკვატური და იშვიათად – არაადეკვატური ადგილებიც. მხატვრული გამომსახველობითი საშუალებები თითქმის დედნის ტოლფასია.

ა) თავისუფალი ნება “ჯეინ ეარის” მთავარ პერსონაჟში. ძირითადი პირობა, რამაც განსაზღვრა “ჯეინ ეარის” წარმატება, ეს მთავარი გმირის - ჯეინის დაუდგრომელი, მებრძოლი, მემამოხე სულია.

რომანის იდეურ პრობლემატიკაში ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უჭირავს თავისუფლებისა და არჩევანის თავისუფლების ეგზისტენციალურად გააზრებულ პრობლემებს. მთავარ გმირს – ჯეინს, მორალური დილემის გადაწყვეტა უწევს. მან უნდა გააკეთოს არჩევანი გონებასა და თვითშეზღუდვას, გრძნობასა და მოვალეობას შორის. იგი ირჩევს პირველს. საკუთარ თავზე ბედისწერის გავლენას გრძნობს, საბოლოოდ კი თვითონ მართავს საკუთარ ბედს.

თავისუფლება და ბედნიერება ჯეინისათვის სინონიმებია. მარტო ქონებრივი უზრუნველყოფა არ არის საკმარისი გარანტია, რომ ადამიანმა შეინარჩუნოს თავისუფლება, თუ მას არ ახლავს გონებრივი სიმწიფე, განათლება, ცოდნა.

ჯეინი ეძებს თავისუფლებას, რათა თავად იყოს თავისი თავის პატრონი, თვითონ მოუაროს თავის თავს, საკუთარი ძალ-ღონით განვითარდეს.

ქრისტიანულ მოძღვრებაში, ადამიანის შესახებ კონცეფციაში დიდი ადგილი ეთმობა ადამიანის თავისუფლების პრობლემას. ადამიანი იმთავითვე თავისუფალი არსებაა, ის თვითონ თავისუფლებაა. ამავე დროს, პირვანდელი ცოდვა გაგებულია, როგორც თავისუფლების ბოროტად გამოყენების შედეგი. თავისუფლება ადამიანის არსს ახასიათებს, ხოლო ცოდვას – ამ თავისუფლებით ბოროტად გამოყენება.

რომანის დასაწყისში ჯეინის მორალი თავისუფლების შეზღუდული გაგებით შემოიფარგლებოდა. ეს იყო თავისუფლების ილუზია,

რომელსაც იგი სულიერი იზოლაციითა და სხვა ადამიანებისგან გამიჯვნიტ იქმნიდა.

შარლოტა ბრონტეს შემოქმედების შესახებ საუბრისას შეიძლება გამოვიყენოთ გამოთქმა “ტრაგიკული დამაბულობა”.

ფაქტიურად, აქ იგულისხმება ერთი მხრივ, ის ემოციური, სულიერი დისკომფორტი, დამთრგუნველი, ხშირად ტრაგიზმის განცდამდე მისული, რომლის ატმოსფეროშიც ცხოვრობენ მისი გმირები და, მეორე მხრივ, დრამატული, ავბედითი, ხშირად უკიდურესად ტრაგიკული ფაქტები, ქმედებები, რაც ამ დრამებში ხდება.

მისი შემოქმედების გასაგებად საჭიროა “ჯეინ ეარში” ჩადებული ამ “ტრაგიკული დამაბულობის” შინაარსის, მისი არსისა და საფუძვლის ამოხსნა, რაც ჩვენთვის ხელმისაწვდომ ლიტერატურაში არ შეგვხვედრია.

რა არის თავისუფლება?

თავისუფლება არის ადამიანის პიროვნული სწრაფვის სრული განხორციელების შესაძლებლობა.

„I desired liberty for liberty I gasped; for I uttered a prayer; it seemed scattered on the wind then faintly blowing, I abandoned it and framed a humbler supplication; for change, stimulus: that petition, too, seemed swept off into vague space: “then” I cried, half desperate, ‘grant me at least a new servitude!’” [Bronte, 1847, 129-130]

„თავისუფლება მწყუროდა. მის ნატვრაში ამომდიოდა სული, მისთვის ვლოცულობდი დღედაღამ, გამუდმებით. ჩემი ვედრება თითქოსდა ნიავის მსუბუქმა ქროლამ გაჰფანტა. მაშინ ლოცვა-ვედრებას თავი ვანებე და სულ სხვა რამეს, სულ მცირეს შევთხოვდი განგებას: შეეცვალა ჩემი ცხოვრება, მოეცა ახალი ძალა და ენერგია. მაგრამ ეს ხვეწნა-მუდარაც ამ უსაზღვრო სივრცეში გაიფანტა. მაშინ ადგილსამყოფელის გამოცვლა მაინც მაღირსე, ღმერთო! წამოვიძახე თითქმის სასოწარკვეთილმა.” [ბრონტე, 1964, 103-104]

ჯეინი არჩევანის წინაშე დგას: ან უნდა აირჩიოს, დაემორჩილოს მაღალ მორალურ ტრადიციებს და ამით უღალატოს თავის გრძნობებს, ან უნდა აჯანყდეს მის წინააღმდეგ და განიდევნოს საზოგადოებისაგან.

ჯეინი ინდივიდია, აქვს ინდივიდუალური, პიროვნული მოთხოვნილებები, მაგრამ ეს არაა იმპულსური ბუნების, ან ბიოლოგიური არამედ მაღალ, ინტელექტუალურ-ეთიკურ-ესთეტიკური, რომელიც საზოგადოების მოთხოვნილებებს არ ეწინააღმდეგება. ჯეინს შეუძლია

მისი შესრულება, მაგრამ რთული ვითარება მაშინ იჩენს თავს, როცა ეს მოთხოვნილებები ეწინააღმდეგებიან საზოგადოებრივ ინტერესებს, საზოგადოებაში განმტკიცებულ ადათ-წესებს.

რამდენადაც ჯეინი სოციალური არსებაა, მან საზოგადოებრივი თვალსაზრისი დააყენა პიროვნულზე მაღლა და როჩესტერთან არ დარჩა. უყოყმანოდ აირჩია საზოგადოებრივი წესი, პიროვნულ მოთხოვნილებებზე უარი თქვა. თუმცა, ეს მოთხოვნილებები და ინტერესი ძნელი, ლამის მომკვდინებელი იყო.

ჯეინს ესმის, რომ მისი სანუკვარი ზრახვების მტრად ითვლებიან რკინისებური საეკლესიო დოგმები და პირობითობები, ჩახშობილი ემოციები. რასაც არ უნდა აკეთებდეს იგი, თავის თავში ატარებს თავისუფლებას და სამათლიანობას.

სწორედ ამიტომაცაა შეუდრეკელი, რაც თავად მისტერ როჩესტერის გაოცებას იწვევს. სწორედ ამ შეუვალობით, თავისუფლების-მოყვარეობით იმსახურებს იგი პატივისცემას და აღტაცებას:

“Consider that eye: consider the resolute, wild, free thing looking out of it, defying me, with more than courage – with a stern triumph.” [Bronte, 1947,484].

“ჩაიხედეთ ამ თვალებში და დაინახავთ, რა მტკიცე, ველურივით შეუდრეკელი და თავისუფალი არსება გიყურებთ იქიდან! უჩვეულო სიმაძაქით უარმყოფს და წარბგაუხსნელი ზეიმობს გამარჯვებას!” [ბრონტე, 1964, 390].

შეგვიძლია ვთქვათ, რომ თარგმანში რომანის განწყობილება, მისი ინდივიდუალური ხასიათი – სტილი მიგვანიშნებს ავტორისა და მთარგმნელების შემოქმედებით თავისებურებათა განუყოფელ, ორგანულ მთლიანობაზე.

შარლოტა ბრონტეს თავისი გმირების ცხოვრების მარტო ფაქტები როდი აინტერესებს, მარტო მათი მოქმედების ასახვით როდი კმაყოფილდება, არამედ ყოველივე ამის გააზრება სურს. უფრო მეტიც, აინტერესებს მათი ხასიათის არამარტო ცალკეული მხარეები, ან ცალკეული ნააზრევი და გადაწყვეტილება, არამედ ის შინაგანი გზა, რომლითაც გმირი საბოლოო შედეგამდე მიდის, მათი მომწიფების მთელი პროცესი. ეს ყველაფერი კი თვალისათვის ყოველთვის შეუმჩნეველია და მხოლოდ ფსიქოლოგიური ანალიზის საშუალებით ხდება მისაწვდომი.

მთარგმნელები ამ რთული ფსიქოლოგიური მოვლენების სათანადოდ გადმოსაცემად რიტმულ სახეს აკავშირებენ აზრის გამოხატვის სინტაქსურ საშუალებებთან, რადგანაც ისინი პირველად თარგმნიან მოცემულ ფრაზებს და არა მთელ რომანს ერთბაშად. მათ საქმე აქვთ ფრაზის ვიწრო კონტექსტთან, რომელსაც, ცხადია, ფართო მნიშვნელობით წარმოადგენენ.

ამ რომანს “შინაგანი განცდები” ავსებს. ადამიანური ხასიათების ასახვა, რითაც განსაკუთრებით გაითქვა სახელი ინგლისურმა კლასიკურმა ლიტერატურამ, რჩება მხატვრულობის მთავარ პრინციპად. ინგლისური სოციალურ-ფსიქოლოგიური პროზა, რომელიც ყოველთვის გამოირჩეოდა რეალისტური საფუძვლიანობით, შარლოტა ბრონტესთან, განვითარების ახალ ეტაპზეც, საგულდაგულოდ აღწერს და გადმოგვცემს ცხოვრებისეულ წვრილმანებს.

ცნობილია, ეგზისტენციალური ფილოსოფია, უპირველეს ყოვლისა, ხასიათდება არა მისი ცნებებისეული შემადგენლობით, არამედ ემოციონალური წყობით. მწერალი პიროვნების საქციელში ხედავს უსაზღვრო თავისუფლებას.

ეს რომანი მიეხება სინამდვილის, პიროვნების უტყუარობის ამოსაცნობად, რომელიც მოწმდება, შიშვლდება და გაივლის უმძიმეს გამოცდას. რომანში თანმიმდევრობით ჩნდება ადამიანების დაყოფა “საუკეთესოებად” და “უმრავლესობად”, იკვეთება თავისუფლების ფასი და აუცილებლობა.

ბ) გმირის ხასიათი. მხატვრული სახის კატეგორია რთული და მოუხელთებელია. ტიპოლოგიურად ტერმინი “მხატვრული სახე” რაიმე საგნისა თუ მოვლენის გარეგანი სახის აზრს ბადებს.

შარლოტა ბრონტეს მსოფლმხედველობაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ადამიანის რაობის პრობლემას, რომლის კვლევა რთული ამოცანაა და გარკვეულ სიძნელებთანაა დაკავშირებული. მთავარი ისაა, რომ საქმე გვაქვს არა მწყობრ ფილოსოფიურ სისტემასთან, არამედ მხატვრულ შემოქმედებასთან. ხელოვანის მსოფლმხედველობა კი მხატვრული ხერხებით იქმნება და სამყაროს სურათის ამოკითხვა ადვილი არ არის.

უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანის ბრონტესეული გაგების ზნეობრივი პრინციპები ბიბლიის ძველი და ახალი აღთქმის პრინციპებთანაა თანხმოებაში.

რა არის ადამიანი? რას ნიშნავს ჭეშმარიტი ადამიანობა? რაშია ადამიანის ცხოვრების დანიშნულება? როგორია რომანის ცალკეულ გმირთა მიმართება ღმერთთან და ღმერთისა მათთან? ეს ურთულესი, ნებისმიერი მსოფლმხედველობის განმსაზღვრელი კითხვები დგას მწერლის ძიების ცენტრში. რომანი პერსონაჟთა დახასიათებისას გვაძლევს პასუხს ამ კითხვებზე. გვიხატავს სამყაროსეული მთელის თავისებურ სურათს, გვიხასიათებს ადამიანის სპეციფიკურ ადგილს უნივერსში.

რომანის ანალიზისას მოვიძიეთ ეს პასუხები, ვაჩვენეთ, რომ მწერლის ხედვა ქრისტიანული მსოფლმხედველობითაა განსაზღვრული, მისი გმირებისა და ღმერთის მიმართების ბრონტესეულ კონცეფციას ქრისტიანული რწმენა უდევს საფუძვლად.

შარლოტა ბრონტე ფსიქოლოგიური რომანის ოსტატია, მაგრამ ხატვის მეთოდი, მანერა მთლიანად ტრადიციულ-რეალისტურია.

იმ მხატვრულ საშუალებებს შორის, რომლითაც მწერალი ახერხებს პერსონაჟის სახის გამოკვეთას, უპირატესი ადგილი უჭირავს გმირის გარეგნული ნიშნებით დახასიათებას, პორტრეტს. მის შექმნილ პორტრეტს მჭიდრო კავშირი აქვს პერსონაჟის ხასიათთან, მის ფსიქიკასთან, იმდენად, რამდენადაც გამომხატველი მოძრაობები - მიმიკა, ჟესტი და ა.შ. ასახავენ პიროვნებას.

მხატვრული სახე ტიპიზაციასაც გულისხმობს და ინდივიდუალიზაციასაც. დადებითი თუ უარყოფითი მხატვრული სახე თავისი ეპოქის მრავალრიცხოვანი ნიშან-თვისების სინთეზს, ამ ნიშანთა ცოცხალ ერთობლიობას წარმოადგენს და თანაც მწერლის აზრებისა და შეხედულებების მატარებელია, გამოხატავს მის დამოკიდებულებას სინამდვილისადმი.

რომანში აღწერილ მოვლენათა შინაარსს შეიძლება ვუწოდოთ ადამიანთა ურთერთმიმართების სირთულეები. მწერალი ყურადღებას ადამიანთა დაშორიშორებას, გაუცხოების პრობლემას უთმობს. თითოეული გმირი მარტოობაში ცხოვრობს. განმარტოებული, გარინდებული. შემეცნების ტრაგიზმი გადმოცემულია თხრობის განსაკუთრებული მანერით, ღრმა ქვეტექსტებით.

შარლოტა ბრონტეს სტილისა და მანერის თავისთავადობა, ინდივიდუალობა მკაფიოდ თვალშისაცემია. იგი რეალიზმის მხატვრული ფორმებით ცდილობს ირაციონალიზმის მტკიცებას, მიმართავს

სინამდვილის მისტიფიკაციას. თითქოს რეალობა აუხსნელი, ბუნდოვანი, ქოტურია. ამავე დროს, იყენებს ოსტატობას დეჰუმანიზაციისთვის, რეალიზმს – ჰუმანისტური მიზნებისთვის.

რეალისტურის ფსიქოლოგიური დამაჯერებლობით აღწერისას, მოდერნისტული ხერხების მიება, გამოყენება სულაც არ ხდის სახიფათოს ბრონტე ვაღიაროთ მოდერნისტ მწერლად. მას მიგნებული აქვს “ულოგიკო” ფსიქოლოგიური მომენტები, რომელთა ჭეშმარიტებას ინტუიციით, უფრო გრძნობის მეშვეობით ვხვდებით.

ე.წ. ექსპერიმენტალური მეთოდი სწორედ ისაა, რომელიც რეალურს, ჭეშმარიტს გრძნობით ქვეცნობიერების წყალობით მიგვახვედრებს.

რომანში მთხრობელი რამდენიმე პერსონაჟია, რომელთა ერთიანობაშიც თვით ნაწარმოების ავტორს აღვიქვამთ.

გ) სიმბოლოები “ჯეინ ეარის” ქართულ თარგმანში. შარლოტა ბრონტეს “ჯეინ ეარი” მდიდარია სიმბოლოებით. მეტაფორისაგან განსხვავებით, სიმბოლო ცვლილებებს აღწერს მეტი სიღრმითა და ძალით.

გარდა საგნებისა, ადამიანების, ანუ რომანის გმირების, შეიძლება აღვიქვათ როგორც სიმბოლოები. მაგალითად ჯეინი, ზოგ შემთხვევაში თავისი ღრმა ტკივილით და განცდებით მისი მიუღწევლობის გამო სიმბოლოურად გამოხატავს სიძარტლის ნამდვილ ღირებულებას.

ავტორი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს სიმბოლოს, რადგან მათ მიღმა გამოხატავს სათქმელს.

მწერალი ხშირად მიმართავს რომანტიკულ სიმბოლიკას. რომანში სიყვარულისა და სიძულვილის ფერები - წითელი და შავი სიმბოლოებით არის აღნიშნული:

“So was the black horned thing seated aloof on a rock, surveying a distant crowded surroundings a gallows” [Bronte, 1847, 9].

“კანკალით შევყურებდი შავ რქიან მოჩვენებას, რომელიც მოშორებით, კლდეზე მოკალათებული, ათვალიერებდა სახრჩობელას გარშემო [ბრონტე, 1964, 13].

ან:

“Take her away to the red-room, and lock her in there.” [Bronte, 1847, 13].

“ღმერთო ჩემო, რამ გადარია ეს ბავშვი? წაიყვანეთ და წითელ ოთახში ჩაკეტეთ”! [ბრონტე, 1964, 16].

რომანიდან სიმბოლოების ქართულად თარგმნისას მთარგმნელები თითქოს თავად განიმსჭვალნენ ბრონტეს გმირისა თუ ავტორის თხრობის სტილით, შეითვისეს ცხოვრების ჭკრეტის ბრონტესეული მანერა.

დ) ბუნება. ბუნების აღწერას რომანში განსაკუთრებით დიდი ადგილი ეთმობა. თითქმის ყველა თავში ავტორი შესანიშნავ ინგლისურ პეიზაჟებს ხატავს, რომლებიც განსაკუთრებით შთამბეჭდავი და განუმეორებელია წელიწადის ყოველ დროს. ბრონტე ბუნებას ხატავს მთელი პირველქმნილებით. ბუნება რეალური ცხოვრების ნაწილს წარმოადგენს. შესაბამისად, ცალკეული ინდივიდის ნაწილსაც.

“It snowed fast, a drift was already forming against the lower panes; putting my ear close to the window, I could distinguish from the gleeful tumult within the disconsolate moan of the wind outside” [Bronte, 1847, 81].

“ბარდნიდა. ქარისაგან მონაყარ თოვლს უკვე დაეფარა ფანჯრის ქვემო მინები. ყური მივადე ფანჯარას და მიუხედავად გამაყრუებელი, მზიარული ჟრიამულისა, კარგად გავიგონე, როგორ მწუხარედ ზუზუნებდა ქარი” [ბრონტე, 1964, 66].

ბუნების ამსახველი მხატვრული სახეების ქართულად გადმოცემაში მთარგმნელებს ვერ დავემდურებით, რადგან მოხდენილად გადმოაქვთ თითოეული მათგანი. შარლოტა ბრონტესთან ბუნება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. ბუნების ფონზე ვითარდება ყველა მოვლენა. რომანის გმირები გაცილებით უკეთ გრძნობენ თავს ბუნებაში. რომანში ბუნება თითქოს სარკის, ინდიკატორის როლს ასრულებს, რომელშიც ისახება ემოციონალური აღზნება, ან ჩავარდნა.

“But what had befallen the night? The moon was not yet set and we were all in shadow: I could scarcely see my master’s face, near as I was. And what ailed the chestnut tree? It writhed and groaned; while wind roared in the laurel walk and came sweeping over us” [Bronte, 1847, 312].

„მაგრამ რა დაემართა ღამეს? მთვარე ჯერ კიდევ არ ჩასულიყო და ჩვენ უკუნეთ სიბნელეში გავცხვიეთ. თუმცა, ძალიან ახლოს ვიდექი მასთან(როჩესტერთან), მაგრამ ძლივს ვხედავდი ჩემი პატრონის სახეს. რამ შეაშფოთა წაბლის ხე? ის ირხეოდა და კვნესოდა. ქარი დაფნის ბუჩქების ხეივანში დაზუზუნებდა და ჩვენც რამდენჯერმე ჩამოგვიქროლა” [ბრონტე, 1964, 312].

ე) მისტიკა. რომანში განვითარებული მოვლენები არაცნობიერ შინაგან სამყაროში ხდება და ამიტომ ზედროული, ყოვლისშემცველია.

შარლოტა ბრონტეს წინადადებების აზრი სიტყვებს მიღმაა სამეხარბო. ნათქვამი უნდა აღვიქვათ და არა დავინახოთ.

მწერალი მოახლოებული საფრთხის აღწერას დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს. მისტიკური პასაჟის დროს ბუნების აღწერა დრამატული დიალოგებით იცვლება.

შარლოტა ბრონტე ჩვეული ოსტატობით ახერხებს განსაცდელში მყოფთა სასოწარკვეთის ძუნწად, უბრალოდ აღწერას. კონტრასტებს დამაჯერებლად აღწერს:

“ Suddenly it stood still to an inexpressible feeling that thrilled it through, and passed at once to my head and extremities. The feeling was not like an electric shock, but was quite as sharp, as strange, as startling. ” [Bronte, 1847, 640].

“რადაც გამოუთქმელმა გრძნობამ გაიარა მასში და გადაეცა ჩემს თავსა და კიდურებს. ეს გრძნობა არ გავდა ელექტროობის დავლას სხეულში, მაგრამ ისევე მწვავე, უცნაური, შემაკრთობელი იყო. [ბრონტე, 1964, 506].

რომანის ერთ-ერთი ბოლო თავი მისტიფიკაციას წარმოადგენს. მისტიკა არის, ადამიანის ზეგუნებრივი, ამოუხსნელი, ზეგონიერი და ზეგრძნობიერი კავშირის რწმენა ღმერთთან.

“ I saw nothing, but I heard a voice somewhere cry - “Jane! Jane! Jane!” – Nothing more.

... it did not seem in the room – nor in the house- nor in the garden; it did not come out of the air nor from the under the earth nor from overhead. I had heard it – where, or whence, for ever impossible to know! And it was the voice of a human being – a known, loved, well-remembered voice – that of Edward Fairfax Rochester; and it spoke in pain and woe, wildly, eerily, urgently.

“I am coming!” I cried. “Wait for me! Oh, I will come!” [Bronte, 1847, 640].

„არაფერს არ ვხედავდი, მაგრამ მომესმა სადღაც ხმის ძახილი: - “ჯეინ! ჯეინ! ჯეინ!” და სხვა არაფერი.

...ხმა ოთახიდან არ მოდიოდა, არც სახლიდან, არც ბაღიდან, ის არც ჰაერიდან ისმოდა, არც დედამიწიდან, არც ზემოდან. მე მომესმა ის საიდან, არ ვიცი. ვერც ვერასოდეს გავიგებ. ეს იყო ადამიანის ხმა – ნაცნობი, საყვარელი. ხმა, რომელიც კარგად მახსოვდა – ედვარდ ფეი-ერფექს როჩესტერის ხმა. მასში ტკივილი იგრძნობოდა, უბედურება, სიგიჟე, შეძრწუნება, გასაჭირი.

– მოვდივარ, წამოვიძახე, მომიცადე! ო, მოვალ!” [ბრონტე, 1964, 506].

აღსანიშნავია, რომ შარლოტა ბრონტე თავშეკავებულია იქ, სადაც საქმე ღვთიურ ნებას ეხება, რაც თავისთავად ლოგიკურია, რადგან პასტორის ოჯახში გაზრდილმა ზუსტად იცის, რომ “შეუცნობელია გზანი უფლისანი”, რომ აქ მხოლოდ რწმენაა შესაძლებელი, რწმენა, რომელიც ნაკლებად იძლევა ხმამაღალი განცხადებებისა და დასკვნების გაკეთების საშუალებას.

მიჰყვება რა ტრადიციას, მწერალი ცდილობს, რაც შეიძლება დოკუმენტურად აღწეროს მოვლენები და თვალში საცემი არ გახადოს საკუთარი პოზიცია. მისი ნააზრევი ჟღერს ისე, როგორც აუცილებელი განმარტებანი, რომლებიც არა მხოლოდ სოციალურ ყოფასა და ცხოვრების დეტალებს ეხება, არამედ ფსიქოლოგიურ და ზნეობრივ სახესაც.

ბუნების ძალებთან ერთად პრობლემის რომანტიკული გადაწყვეტა მისტიურ ერთობლიობას ქმნის, კითხვები უპასუხოდ რჩება, ინტუიციით თუ ავხსნით.

ვ) რომანში ჩართული ლექსების თარგმანი. შარლოტა ბრონტეს “ჯეინ ეარი” პროზაული ნაწარმოებია, მაგრამ მწერალი სიმღერების სახით ადგილს უთმობს ლექსს და გარკვეულ ფუნქციასაც აკისრებს. ჩართული ლექსები თუ სიმღერები ალამაზებს თხრობას, გამოხატავს პერსონაჟის – როჩესტერის განწყობილებას. მაგალითად, ლექსებითა და სიმღერითაა გადმოცემული სიყვარულის გრძნობით გამოწვეული განცდა, სიხარული. შთამბეჭდავია რომანის ეპიზოდი, რომელშიც როჩესტერი ცდილობს ჯეინს სიყვარული აუხსნას და უმღერის...

„I dreamed it would be nameless bliss,

As I loved, loved to be;

And to this object did I press

As blind as eagerly (Bronte, 1847, 413-414).

„ჩემს სულში ყინვა შემოდიოდა.

ნეტარ ოცნებად მქონდა ქცეული:

ვით მე მიყვარდა, მას ვყვარებოდი.

მისი მშვენებით, დაბრმავებული,

მისი წყურვილით, ნდომით ვკვდებოდი“ [ბრონტე, 1964, 331].

თარგმანში ინოლა გურგულიას უმთავრესი მიზანია – გადმოსცეს სურათის სისავსე. სწორედ ამაში ხედავს იგი ლექსის უმთავრეს ესთეტიკურ ღირსებას. რაც შეეხება ლექსის ინტონაციურ ეფფონიას, აქ

მთარგმნელი საკუთარი ინდივიდუალობის ფარგლებიდან ვერ გამოდის და თავისი ინდივიდუალური თავისებურებების ერთგული რჩება.

“My feet are sore, and my limbs they are weary;
Long is the way, and the mountains are wild;
Soon will the twilight close moonless and dreary
Over the path of the poor orphan child.” [Bronte, 1847, 29]

“ფეხებს ძალა დაელია და სხეული მეთენთება.
გზა ვრცელია, უსასრულო. მთა სავალად მწელი ხდება.
მაღე წავა ეს დაისი, მაღე ბინდი ჩამოწვება
და უმთვარო ღამისაგან ობლის გზაზე დაბნელდება.”
[ბრონტე, 1964, 28]

(ლექსების თარგმანი ყველგან ეკუთვნის ინოლა გურგულიას.)

ზ) სტილი. ლიტერატურული ურთიერთობების ჩამოყალიბებაში დიდი როლი აქვს ლიტმცოდნეობის იმ უბანს, რომელიც შეისწავლის უცხოენოვან ლიტერატურულ ნაწარმოებს და გვიჩვენებს უცხო მწერლის ნამოღვაწარის, იდეების ინტერპრეტაციასა და ერთგვარად შიფრავს ავტორის ჩანაფიქრს.

ეს დამოკიდებულება ორიგინალში თითოეული სიტყვის ინტონაციით არ გამოიხატება, არამედ ასეთ ელფერს მთარგმნელი გრძნობს ტექსტის საერთო შინაარსიდან და პერსონაჟის სოციალური წარმომავლობიდან.

ავტორის სტილის გახსნა გულისხმობს მთარგმნელის მშობლიური ლიტერატურის ფონზე მისთვის ინდივიდუალური ხმის პოვნასაც, ინდივიდუალური მხატვრული ენის შემუშავებასაც, რაც მთარგმნელებისაგან ენის უმდიდრესი სალაროს დაუნჯებას მოითხოვდა.

თავი IV

თარგმანის ენა

ა) ხატოვანი შედარებები. ნაშრომში პირველადაა განხილული შარლოტა ბრონტეს “ჯეინ ეარში” ხატოვან შედარებათა ინტეგრალური (მთლიანი) პრინციპი. დავადგინეთ მათი პრაგმატული (მოქმედი) მახასიათებლები. ის ტიპობრივი კონსტრუქციები გამოვყავით, რომლებიც წარმოადგენენ ამ ორი ენის – ინგლისურისა და ქართულის

ტექსტობრივ-სტრუქტურულ მრავალფეროვნებას.

რომანში ხატოვანი შედარებები, ისევე, როგორც სხვა სტილისტური ტროპები, დაკავშირებულია ტექსტის საერთო შინაარსთან და წარმოადგენს ავტორის სუბიექტურ მოდალობას.

ბ) ფრაზეოლოგიზმები. ყოველი ენის ლექსიკურ მარაგში უხვად არის შედარებით მყარი შესიტყვებანი (სიტყვათა ნაერთი), რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ურთიერთგაგების პროცესში. ესაა ფრაზეოლოგიური შესიტყვებები, ანუ ფრაზეოლოგიზმები.

ინგლისურ და ქართულ ფრაზეოლოგიზმებს შორის განსხვავება ბევრად უფრო მკაფიო და საინტერესოა ხალხის შეხედულებებისა და თავისებურებათა თვალსაზრისით, რომლებიც ტიპური სიტუაციის მიხედვით ვლინდება. თითოეულ ენაში ისინი განსაკუთრებული და კოლორიტულია, მაგრამ მათ შორის გარკვეული სიახლოვე მაინც შეინიშნება.

გ) შორისდებულები ორიგინალსა და თარგმანში. ამ ნაწილის მიზანია, ერთი მხრივ, დაადგინოს შორისდებულის ზოგადი, უნივერსალური მახასიათებლები, მეორე მხრივ, გამოავლინოს რომანში ინგლისურად გამოყენებულ შორისდებულთა ეთნოცენტრული ლინგვისტური ბუნება როგორ გადმოიცემა ქართული თარგმანისას.

დ) იდიომები: ნაშრომში დავიმოწმეთ დამახასიათებელი ფრაზეოლოგიური ერთეულები, განვსაზღვრეთ სიტყვების თანწყობა, რომლებიც არ წარმოადგენენ ლექსიკური თარგმანის მაგალითებს. შევადგინეთ ინგლისურ-ქართული ეკვივალენტური იდიომთა ლექსიკონი.

ე) იდიომთა ლექსიკონი

1. I was glad of it [Bronte, 1847, 6]

გულში ვზეიმობდი [ბრონტე, 1964, 11]

2. with nipped fingers and toes [Bronte, 1847, 6]

გულს სევდით ავსებდა [ბრონტე, 1964, 11]

3. inexpressible sadness weighed it down [Bronte, 1847, 25]

სევდა კვლავ მძიმე ლოდით დამაწვა გულზე [ბრონტე, 1964, 25]

4. were I in her place, it seems to me I should wish the earth to open and swallow me up [Bronte, 1847, 76]

მის ადგილას ვისურვებდი მიწა გამსკდომოდა და თან ჩავეტანე [ბრონტე, 1964, 63]

5. she looks as if she were thinking of something beyond her punishment [Bronte, 1847, 76]

ის მხოლოდ თავის სულის სიღრმეში იყურებოდა (ბრონტე, 1964, 63)

ვ) მიმართვის ფორმები: ყველაზე ხშირად გამოიყენება არსებითი სახელის ფორმით მიმართვა: სახელი, სტატუსის აღმნიშვნელი სიტყვები, ღირსების აღმნიშვნელი, პატივისცემის.

1. ჯადოსანო, გრძნეულო ადამიანო [ბრონტე, 1964, 118]
Sorceress witch [Bronte, 1847, 227]

2. ჩემო სანუკვარო მხსნელო [ბრონტე, 1964, 183]
My cherished preserver [Bronte, 1847, 230]

დასკვნა

XIX საუკუნის ინგლისური ლიტერატურის კლასიკოსის – შარლოტა ბრონტეს შემოქმედებამ მტკიცედ დაიმკვიდრა ადგილი ქართველ მკითხველთა ცნობიერებაში. მისი რომანი “ჯეინ ეარი” ქართული მთარგმნელობითი ლიტერატურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. შარლოტა ბრონტეს “ჯეინ ეარის” ქართულად ამეტყვე-ლება დაკავშირებულია მთარგმნელობითი ლიტერატურის ისეთ თვალსაჩინო წარმომადგენელთა სახელებთან, როგორიცაა თამარ მაღრაძე და ზეინაზ ხახანაშვილი.

XIX საუკუნის კრიტიკული რეალიზმის ბრწყინვალე წარმომადგენელმა რომანში კრიტიკულად ასახა საზოგადოების სხვადასხვა ფენის ცხოვრება, აჩვენა სოციალური უსამართლობანი. მან შექმნა თანამედროვე ინგლისური ყოფის მრავალმხრივი და მართალი სურათები,

ტიპური სახეებისა და ხასიათების მთელი გაღერა, წარმატებით განავითარა სოციალურ-რეალისტური რომანის ჟანრი.

შარლოტა ბრონტეს “ჯეინ ეარის” თარგმნა XX საუკუნის II ნახევარში განპირობებული იყო ქართული ლიტერატურის შინაგანი მოთხოვნილებებით, მკვეთრად გამოხატული მიდრეკილებით უცხოენოვანი ლიტერატურული კლასიკის შესათვისებლად. ამდენად, მისი თარგმანი იყო რომანის არა სტიქიური, შემთხვევითი მოვლენა.

აღნიშნულ პერიოდში ქართულ რომანისტიკაში მიმდინარეობდა იდეურ-თემატური და სტილისტური განახლების პროცესი, რაც ზრდიდა ინტერესს ბრონტეს ნაწარმოებისადმი. მისი შემოქმედება არაერთ საგულისხმო ტიპოლოგიურ პარალელს პოულობს იმ დროის ქართულ რეალისტურ პროზაში.

1. ქართული თარგმანი მთლიანი ნაწარმოების კვლავწარმოქმნაა და არა ცალკეულ მხატვრულ გამოთქმათა ჯამი. მხატვრული და ფსიქოლოგიური პრობლემატიკის ამოსავალიც ეს ესთეტიკური მთლიანობა უნდა იყოს, რომლის კვლავწარმოქმნა მხოლოდ შემოქმედებითი პროცესის წიაღშია შესაძლებელი, ცალკეული ოპერაციები კი ამ პროცესის მხოლოდ მომენტებია.

2. საკვალიფიკაციო მუშაობისას ყურადღება გავამახვილეთ საკუთრივ შინაარსის დიფერენციაზეც, რამაც საშუალება მოგვცა მისი ელემენტები კვლევის საგნად გაგვეხადა როგორც თარგმანში, ისე დედანში. მაგალითად, გამოვიკვლიეთ, როგორ გადმოდის თარგმანში შინაარსის შემდეგი ოთხი ელემენტი:

- ა) შინაარსობრივ-ფაქტისმიერი ინფორმაცია;
- ბ) შინაარსობრივ-კონცეპტუალური ინფორმაცია;
- გ) შინაარსობრივ-ქვეტექსტური ინფორმაცია;
- დ) შინაარსობრივ-ხატობრივი ინფორმაცია;

3. ტიპოლოგიური კვლევა სხვადასხვა ეროვნულ ლიტერატურათა მოვლენების ადეკვატურობას გულისხმობს. შარლოტა ბრონტეს შემოქმედება თავისი ცალკეული გამოვლინებებით და ქართული

კრიტიკული რეალიზმის არაერთი საუკეთესო ნიმუში, თავიანთი ინდივიდუალური და ეროვნული სხვაობების მიუხედავად, უფრო მაღალი რანგის სტრუქტურულ დონეზე ზეეროვნული, ლიტერატურათმორისო ხასიათის კანონზომიერებათა ადეკვატურ გამოხატულებას წარმოადგენს.

4. “ჯეინ ეარის” მთავარი ღირსება მისი მხატვრულობის სრულყოფასა და სტილის ერთიანობაშია. ეს არის შარლოტა ბრონტეს ძლიერი ქმნილება, რომელიც თავის თავში აერთიანებს მის ფილოსოფიურ, ფსიქოლოგიურ, სოციალურ, ეთიკურ და ესთეტიკურ წარმოდგენებს ცხოვრებასა და ადამიანზე.

5. პოეტური ხატის თეორიის ცოდნამ და ჯეროვანმა გათვალისწინებამ მთარგმნელებს ახალი პერსპექტივები გადაუშალა დედნის მაღალ-მხატვრული ტრანსფორმაციისათვის. ხატის შესაფერისი დეფინაცია და შემდგომ მისი მართებულად გადმოტანა თარგმანში დედნისეული შინაარსისა და ექსპრესიულობის შესანარჩუნებლად ერთ-ერთი მთავარი პირობა იყო.

პოეტურ ხატს, როგორც ზესემანტიკური ინფორმაციის მატარებელსა და ემოციურ-ესთეტიკური ეფექტის წყაროს მთარგმნელებმა დიდი მნიშვნელობა მიანიჭეს. რათა სწორად გადმოეცათ ის აზრი და ემოციები, რაც დედანში იყო ჩაქსოვილი.

6. შარლოტა ბრონტეს შემოქმედების შესახებ საუბრისას შეიძლება გამოვიყენოთ გამოთქმა “ტრაგიკული დამაბულობა”, ფაქტიურად, აქ იგულისხმება ერთი მხრივ, ის ემოციური და სულიერი დისკომფორტი, დამთრგუნველი და ხშირად ტრაგიზმის განცდამდე მისული, რომლის ატმოსფეროშიც ცხოვრობენ მისი გმირები და, მეორე მხრივ, დრამატული, ავბედითი, ხშირად უკიდურესად ტრაგიკული ფაქტები და ქმედებები, რაც ამ დრამებში ხდება.

ჩვენი დაკვირვებით, შარლოტა ბრონტეს ცხოვრების ფილოსოფიის მიხედვით, რომელიც მართალია, პირდაპირი, ღია ტექსტით არ არის გამოთქმული, მაგრამ მის რომანშია გამოხატული, ადამიანური

ტრაგიზმის ქვაკუთხედს წარმოადგენს, ადამიანის ცნობიერი და არაცნობიერი სწრაფვა თავისუფლებისკენ.

7. ამ რომანს “შინაგანი განცდები” ავსებს. ინგლისური სოციალურ-ფსიქოლოგიური პროზა, რომელიც ყოველთვის გამოირჩეოდა რეალისტური საფუძვლიანობით, შარლოტა ბრონტესთან, განვითარების ახალ ეტაპზეც, საგულდაგულოდ აღწერს და გადმოგვცემს ცხოვრებისეულ წვრილმანებს.

8. მთარგმნელები ამ რთული ფსიქოლოგიური მოვლენების სათანადოდ გადმოსაცემად რიტმულ სახეს აკავშირებენ აზრის გამოხატვის სინტაქსურ საშუალებებთან.

9. “ჯეინ ეარის” აღწერითი პასაჟები, იმავდროულად, თხრობის ფორმას წარმოადგენს. დიალოგებიც აღწერითი ხასიათისაა. რომანი მთლიანი და განუყოფელია. განვითარების კვალდაკვალ ნათელი ხდება, რომ ყოველი ცალკეული ნაწილი შეიცავს სხვა ნაწილების რაღაც ნიშანს.

10. მხატვრული კომპონენტების ერთიანობა, რომანის მთლიანობის მიღწევის გზები, კომპოზიციის გააზრება მხოლოდ შინაარსისა და ფორმის ერთიანობის პრინციპზე დაყრდნობითაა შესაძლებელი. ამ რომანის ძირითადი დამახასიათებელი ნიშანი ძიების გზაა.

11. სიმბოლიზიაცია ქვეცნობიერთან მისასვლელად საუკეთესო გზაა, რომელიც საშუალებას გვაძლევს მრავალმხრივად შევიცნოთ მწერლის არსი, მისი ცნობიერების ნაკადი.

12. ბიბლიასა და სახარებაზე დაყრდნობით, გერმანელი ფილოსოფოსი ნიკოლოზ კუზანელისათვის ადამიანი მიკროსამყაროა, “მეორე ღმერთია”, რომელსაც გარკვეული აზრით შემოქმედების უნარი აქვს.

13. ადამიანის შინაგანი ბუნების, მისი ფსიქიკის, სულიერი სამყაროს ღრმად წვდომისა და წარმოსახვის ამოცანა ყველა დროისა და მიმართულების მწერლობის ძირითად ამოცანას შეადგენდა. ადამიანის სულიერი სამყაროს წვდომის მხატვრული საშუალებანი ინდივიდუალური ჰქონდა შარლოტა ბრონტესაც.

14. მთარგმნელი რიტმულ სახეს აკავშირებს აზრის გამოხატვის სინტაქსურ საშუალებებთან.

15. რომანის სიუჟეტი კიბისებურად ვითარდება და საბოლოო მიზანთან მისასვლელად ვერც ერთ საფეხურს ვერ გამოვტოვებთ. ამ რომანის სიუჟეტს შეიძლება სპირალურად ვუწოდოთ და გავყოთ შიდა და გარე სიუჟეტებად. გარე სიუჟეტში არის ერთგვარი შემკვერელი ჩარჩო, რომელშიც მოთავსებულია შიდა, რომანის ძირითადი ამბავი.

16. ზოგიერთ ფრაზეოლოგიურ ერთეულს შეიძლება ჰქონდეს რამდენიმე შესატყვისი იმ შემთხვევაში, როდესაც ფრაზეოლოგიზმს აქვს რამდენიმე სტილური ელფერი, სხვადასხვა აზრობრივი მნიშვნელობა. ეს ყოველივე, თავისთავად, გაუთვალისწინებიათ თარგმანისას. მისი ერთ-ერთი კომპონენტი შეუცვლიათ სინონიმით და იდიომი გამოუხატავთ შესაფარდით.

17. აღსანიშნავია, რომ ინგლისური იდიომატიკა სემანტიკურ თავისებურებებთან შედარებით პრიორიტეტს ანიჭებს ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა სტრუქტურულ ნიშან-თვისებებს.

18. თარგმანში მკაფიოდ არის წარმოჩენილი ბრონტეს მსოფლმხედველობა, ეპოქის მისეული გააზრება, სილამაზისა და სიმახინჯის, სინათლისა და სიბნელის, ერთგულებისა და მუხანათობის, ერთი სიტყვით, კეთილ და ბოროტ საწყისებს შორის ჭიდილი. რომანის მთარგმნელების წინაშე იდგა ურთულესი და მეტად საპატიო ამოცანა – მთელი თავისი სიმდიდრითა და ელვარებით გადმოეცათ მასში განითვებული ბრონტესეული სამყარო.

დედნისეული პოეტური ხატი რომ არ გაეუფერულებინათ და არ დაემძიმებინათ, მთარგმნელები ღრმად ჩასწვდომიან დედნის თითოეულ სიტყვას, გამოთქმას, ფრაზის შინაარსს, მათ ემოციურ დატვირთვას. ეს კიდევ ყველაფერი არ არის. მათ გაუთვალისწინებიათ ინგლისის გეოგრაფიული გარემო და კლიმატური თავისებურებანი, ინგლისის ტრადიციები, მათი ყოფითი დეტალებიც კი.

19. კვლევის შედეგად გამოირკვა, რომ ქართველი მთარგმნელები ზუსტად მიჰყვებიან ინგლისურს, თუ არ ჩავთვლით მცირე ადაპტაციას, რომელიც არ არღვევს სიუჟეტის მთლიანობას.

20. მთარგმნელებმა თავი გაართვეს რომანის სრულყოფილად თარგმნის სტილისა და აზრის ქართულად გარდასახვის ურთულეს ამოცანას, მის მხატვრულ სახეთა სინატიფისა და აზრის სიღრმის სრულყოფილად გამომჟღავნებას. მათ ეს რომანი გაგებული აქვთ, როგორც სულითა და ხორციტ ძლიერი ადამიანური სტიქიის გამომხატველი რომანი, სადაც მწერლის მზერა მუდამ გმირის სულის ჩვენებაზეა გადატანილი.

ცივილიზაციის ისტორია გვიჩვენებს, რომ არც ერთი ეროვნული კულტურა არ განვითარებულა, არ დაწინაურებულა იზოლირებულად, სხვა ერების კულტურულ მონაპოვართა შემოქმედებითი ათვისების გარეშე. აქედან ცხადია, მხატვრული თარგმანის როლი და მნიშვნელობა ეროვნულ კულტურათა ურთიერთგამდიდრებაში.

სადისერტაციო ნაშრომის შინაარსი ასახულია ავტორის შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. რამდენიმე შტრიხი შარლოტა ბრონტეს „ჯეინ ეარის“ ქართულ თარგმანზე, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. (სამეცნიერო შრომების კრებული), თბილისი., 2011, N1(25), გვ. 144–147.
2. თავისუფალი ნება „ჯეინ ეარის“ მთავარ პერსონაჟში, „ინტელექტი“ (საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი), თბილისი., 2012, N1(42), გვ. 269–271.
3. ქართული მთარგმნელობითი ტრადიციების მოკლე მიმოხილვა, კულტურათმშორისი დიალოგები“ (პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი), თელავი., 2013, N2, გვ. 247–253.

Iakob Gogebashvili Telavi State University

With the right of manuscript

Maia Lomishvili

**Artistic and theoretical aspects of Georgian
translation by Charlotte Bronte's
"Jane Eyre"**

Abstract
of the presented thesis
For gaining the doctor's scientific degree of philology
(1005)

Profession: Georgian Literature

TELAVI
2014

This thesis is done at the department of Georgian Philology of the faculty of humanities Iakob Gogebashvili Telavi State University

Supervisor: Luiza Bochkova

Khvichia, Doctor of Philological Sciences, Honorary
Professor

Official opponents: Rusudan Beridze

Academic doctor of Philology

Nino Giorgadze

Doctor of Philology

Maintaining a thesis would be set in .....2014 year At thesis board meeting of the faculty of Humanities of Iakob Gogebashvili Telavi State University: block –I, lecture-hall#....

Address: Georgia, Telavi, 2200

1 Georgian University Street

Tel: +995 350 27 24 01

To look through the thesis is possible at the Library of Iakob Gogebashvili Telavi State University and on the web-sight:

<http://tesau.edu.ge>

Nino Kochloshvili

Erudite dean of the thesis board

Doctor of Philology, Associated Professor

General description of the thesis

Actuality: There is a considerable amount of literature on Georgian translation, but this thesis is the first attempt to make monographic review and evaluate translation of works of Charlotte Brontë's and her life. If there are some works, mostly they are of general, reviewing nature. That is why this problem in this thesis attracts the attention of its literary specific and as well of its theoretical generalization.

XXI century is the time of the revaluation of values. In modern life of globalization and development of information technology, a priority is given to the relationship between culture and individual. The dialogue is exchange of thoughts, i.e. conversation. People had been punished by the God: "Lord mixed up whole earth and scattered them in and out of the earth" (Bible, 1989, 20). Since a common language to communicate became dream of any sane person.

Part of this thesis is devoted to the analysis of pragmatic characteristics of one of the most interesting phenomenon in artistic and literary point of view - the author's background.

What is the author's background? Why it emerges in a work of fiction? Is this only author's evaluation comment and his monologue speaking, or an active dialogue with readers? These are the main questions to which the answers are complete and thorough in this thesis.

The thesis shows how the things are going on in the novel. Features of Charlotte Brontë's novel and the adequacy of the translation are analyzed.

The above mentioned defines the actuality of the problem, since the implementation of theory into practice is very important. Relationship of various aspects of aesthetics of Charlotte Brontë between English and Georgian versions, as well survey of artificial feature will allow us to perceive "Jane Eyre" as one of the most interesting and varied novel in fiction literature.

The main aim of the thesis: this paper aims to discuss the author's background not only as one of the composition-speech elements of artistic text, but also as a form of communication, dialogue between author and reader, thus it falls within the pragmatic research framework, identifies the pragma-linguistic characteristics. The aim is to present the diversity of author's backgrounds and make their classification according to typological, semantic-thematic and referral realization.

In addition, the study aims to confront the Georgian translation of the original of Charlotte Brontë's "Jane Eyre" and reveal their stylistic unity, a kind of stylistic continuum, as this is achieved in the translation by the

synthesis of individuality of the translator's creative transformation. By such confrontation we should define how the nature and extent of the translation that comes from the translator's creative individuality is blended into the original essence.

Scientific novelty: The scientific novelty of the thesis is that it includes research of the novel "Jane Eyre" considering the aesthetic grounds of Charlotte Brontë. Based on the general theoretical and methodological works existed in contemporary literary criticism, referred to the research subject, considering the historical and cultural development remit of English Romanticism, the thesis discusses diverse aesthetic points of view of the writer.

In this paper, we used special literature published about Charlotte Brontë. Among them the works and theories of classics, as Charlotte Brontë's creations belong to depth psychology of human.

In our paper we first examined Georgian translation of Brontë's one of the most artistic works. This does not mean that our thesis claims to resolve all the issue related problems.

Research method: As the research method we have applied the complex and comparative analysis, which is valuable to resolve both theoretical and practical tasks. Significant attention is paid to prose translation in Georgia already for a long time. We tried to study, observe and in our approach to assess Charlotte Brontë's novel "Jane Eyre" in the Georgian translation. And on this basis make findings.

Literary phenomenon we discussed in comparison-historical method. Also we have considered requirements to translation. In the thesis there is studied selection principle of target material, the issue of need of general translation method.

Practical value: Practical value of the thesis is determined by the fact that this type of analysis helps to overcome the interference between the two languages. In addition, the paper contains typology material of Georgian and English language texts for teaching courses. It contains interesting material for a wide circle of writers, as well as for masters and doctoral students working in this field. The results of the analysis and interpretation of the text of the material can be used in future practical lessons.

The volume of work and the structure: Thesis consists of 193 computer-printed pages. It contains an introduction, 4 chapters, sections, and a conclusion. List of the theoretical references and artistic works is attached.

Approbation: Three scientific articles. Large part of the thesis, containing news, the main results of the study findings, are published in international and national scientific publications.

The main contents of the thesis: the introduction of the thesis explains actuality of the thesis problem, it defines the purpose of the paper and its objective, scientific novelty and practical value is shown in it.

Significant attention has been paid to prose translation in Georgia already for a long time. We tried to study, observe and in our approach to assess Charlotte Brontë's novel "Jane Eyre" in the Georgian translation. And on this basis make findings.

Literary phenomenon we discussed in comparison-historical method. Also we have considered requirements to translation. In the thesis there is studied selection principle of target material, the issue of need of general translation method.

Chapter I

A brief survey of the Georgian translation tradition.

Each new era will understand the requirements to fiction translation in a new way, but importance of translation is a great to the country's national culture and cultural life and even awards a new life. Georgian literature has a peculiar expression against every important fact, directions in the literature of the world.

Georgian literature contributed to the development of translation culture. Georgians had been addressing to the experiences of countries that have embraced Christianity earlier, to translate into Georgian language the works created there. They had been processing translations.

Basic principles of Georgian translation, in most cases are of free pattern, resulted from various public demand of the country. The translation of foreign literature invaded our country with new ideas, new styles, forms, genres, and new words. However, before 60s of XIX century there are only a few letters referring to translation.

Ilia has his own opinion about the creative relationship between the author and the translator. The translator must "love" the target author and not to impose a foreign style, own creative individuality, peculiarity of own school. He just meant this when wrote that the translator is somehow "a slave of the author", - should translate "in diligent or similarly," and should interpret to poet's "Wonderful spiritual soul", "Lightening word", "gentle and sincere sweetness of beauty". Translator should "give up" own individual characteristics against the author.

Georgian literature during many centuries mastered and adopted the best achievements of the world literature. History of the English people at all stages of the development is enriched with the outstanding human faces,

reflecting its inner energy in the best way. Among them the writers have always occupied an especially important place. Therefore, the interest to the Georgian translation of one of the best works of English writer Charlotte Brontë - "Jane Eyre", is natural. I think choice of this novel of Charlotte Brontë has a solid foundation. Talented ladies Tamar Magradze and Zeinab Khakhanashvili freely created their own creative world.

Chapter II

Outlines from Biography of Charlotte Bronte

Autobiographical traces, which runs throughout the works of Charlotte Brontë, makes it necessary to introduce, at least in general, to the writer's life, her family, which is almost completely reflected into the history of English literature.

Irish origin of father, relation with Celts culture and folklore, of course, played a significant role in the formation of artistic souls of Charlotte and her sisters.

Father in 1824 sent Charlotte and her three sisters to orphans spiritual shelter, where they were educated as servants. This shelter has become the prototype for Lowood Institution in the novel "Jane Eyre".

Hunger, cold, dirty building, fatiguing church service, mockery, was insufferable for children's health. Typhoid epidemic has killed 45 children and two sisters of Charlotte among them. This fact is as well reflected in "Jane Eyre", in the episode of Ellen Burk's death.

We know Charlotte's four works: "Shirley", "Teacher", "Villette" and "Jane Eyre." The latter became the property of the world literature. It was written in 1847 and published under the pseudonym Kerer Bailey.

Charlotte Bronte's name is associated with the development of a whole epoch in the history of English literature.

Chapter III

Artistic Value in Georgian Translation of Charlotte Bronte's novel - "Jane Eyre".

In "Jane Eyre" the most important thing is the mood of the characters', their inner attitude to the situation, which in turn is necessary for everyone.

In the original can be found adequate and sometimes - inadequate areas. Artistic expressions are almost equal to the original.

a) Free will in the main character of "Jane Eyre"

The main thing that led to the definition of "Jane Eyre" success is stubborn, courageous, rebellious spirit of the main character - Jane.

In the problematic of the novel ideology one of the central place is obtained by existentially meaningful problems of liberty and choice of liberty. The main character - Jane, has to make solution to the moral dilemma. She has to make a choice between mind and self-restraint, feeling and duty. She chooses the first one. She herself feels influence of the fate, and finally she runs her own fate.

Liberty and happiness are synonymous for Jane. Only property is not enough to keep up human liberty, if it is not accompanied by mental maturity, education and knowledge.

Jane is seeking for liberty, to be her own master herself, to take care of herself, to develop by her own effort.

Concept of Christian doctrine pays particular attention to the problem of human liberty. Human originally is a free creature, human is liberty itself. At the same time, the initial sin is understood as the result of abuse of liberty. Liberty characterizes the essence of human and sin - this is a result of abuse of liberty.

At the beginning of the novel Jane's morality was limited to the limited understanding of sense of liberty. It was an illusion of liberty, which she was creating by spiritual isolation and separation from other people.

Speaking of Charlotte Brontë's works we may use the term "tragic tension."

In fact, this means on one hand, the emotional, spiritual discomfort, sad, often almost tragic feeling, in the atmosphere of which her characters live, and, on the other hand, dramatic, sinister, often extremely tragic facts and actions that take place in this drama.

To understand her works it is needed to solve content of this "tragic tension", its nature and the cause considered in the "Jane Eyre", which we could not trace in the available literature.

What is liberty?

Liberty is the possibility of full implementation of personal yearning for liberty of the individual.

„I desired liberty for liberty I gasped; for I uttered a prayer; it seemed scattered on the wind then faintly blowing, I abandoned it and framed a humbler supplication; for change, stimulus: that petition, too, seemed swept off into vague space: “then” I cried, half desperate, ‘grant me at least a new servitude!’”[Bronte,1847,129-130]

„თავისუფლება მწყუროდა. მის ნატვრაში ამომდიოდა სული, მისთვის კლოცულობდი დღედაღამ, გამუდმებით. ჩემი ვედრება თითქოსდა ნიავის მსუბუქმა ქროლამ გაჰფანტა. მაშინ ლოცვა-ვედრებას თავი ვანებე და სულ სხვა რამეს, სულ მცირეს შევთხოვდი განგებას: შეეცვალა ჩემი ცხოვრება, მოეცა ახალი ძალა და ენერგია. მაგრამ ეს ხვეწნა-მუდარაც ამ უსაზღვრო სივრცეში გაიფანტა. მაშინ ადგილსამყოფელის გამოცვლა მაინც მაღირსე, ღმერთო! წამოვიძახე თითქმის სასოწარკვეთილმა.” [ბრონტე, 1964, 103–104].

Jane faces a choice: either to choose to subordinate to a higher moral traditions and thus betray her feelings, or to revolt against it and to be expelled from society.

Jane is individual, having individual's personal needs, but she is not of impulsive nature, or biological.

This is the highest intellectual and ethical-aesthetic, which is not inconsistent with the requirements of society. Jane can handle it, but difficult situation occurs when it is contrary to the public interest demands, the society established traditions.

As far as Jane is a social being, she put the public view higher than the personal one and did not stay with Rochester. She did not hesitate to choose public rule, and to refuse personal needs. However, these demands and interest was difficult to meet, it was almost fatal.

Jane in essence seems gives priority to public opinion, but she is confident that her choice is more correct, more decent and progressive. She remains committed forever to the later one.

This decision is heavy duty, as well as authority and responsibility.

Jane understands that church iron type dogma and conditionality, suppressed emotions are considered to be enemies of her most cherished desires. Whatever she is doing, she always keeps her liberty and fairness.

That's why she is firm, which makes even Mr. Rochester to be surprised. By this impregnability and love of liberty she deserves the respect and admiration:

“Consider that eye: consider the resolute, wild, free thing looking out of it, defying me, with more than courage – with a stern triumph.” [Bronte, 1947, 484].

“ჩაიხედეთ ამ თვალეზში და დაინახავთ, რა მტკიცე, ველურივით შეუდრეკელი და თავისუფალი არსება გიყურებთ იქიდან! უჩვეულო სიმაძაქით უარმყოფს და წარბგაუხსნელი ზეიმობს გამარჯვებას!” [ბრონტე, 1964, 390]

We can say that in the translation the novel's mood, its individual character and style hints to integral, organic unity of creative style features of the author and the translators'.

Charlotte Brontë does not care only facts about the lives of her characters, she is not satisfied only with reflection of their actions, but also wants to understand all this.

Moreover, the author is interested not only in certain aspects of their nature, or individual thought and judgment, but she is interested in the inner way in which the hero goes to the final outcome and their maturing process. All of this is invisible and it always becomes available just through psychological analysis.

The translators, in order to interpret these complex psychological phenomena properly use to connect the rhythmic form with syntactic means of expression, as they translate the phrase for the first time and not the entire novel at once. They are dealing with some context of phrases, which of course they present in a broad sense.

This novel is filled with "inner feelings". Reflection of human nature, for which English classic literature is especially famous, remains a key principle of artistry. Even at the new stage of development, English social-psychological prose, which always was distinguished of its realistic basis, in Charlotte Brontë's works, thoroughly describes and retells the details of life.

It is known, that existential philosophy, above all, is characterized not by its composition of concepts, but also by emotional structure. The writer sees limitless freedom in the individual's behavior.

This novel is a quest for truth, for detection of accuracy of individuals, which is checked, becomes nude and passes the difficult exam. In the novel sequence there appear division of people into the groups of "best" and "most people", there is outlined the value and necessity of liberty.

b) Hero Character

Artistic face categories are complex and inprocured. Typologically the term "Artistic face" makes sense of outer appearance of object or event.

In ideology of Charlotte Brontë an important part is occupied by the problem of human essence, research of which is a difficult task and is related to some complications.

The main thing is that we are dealing not with a coherent philosophical system, but with artistic creativity. Artist's view of the world is created in artificial means and is not easy to read the pictures of the universe.

It should be noted that understanding of person's moral principles by Bronte comply with the principles of the Old and New Testaments of the

Bible. We believe that to detach them from each other should not be justified. The Old Testament prepares the ground for a new worldview. That is why it is possible to consider Brontë's understanding of a human being, therefore, of human nature as a Christian doctrine.

What is a human? What is the meaning of true humanity? What is the purpose of human life? What is attitude of some of the heroes of the novel to the God and of God to them? These extremely difficult questions, detrimental for any ideology are accumulated in the centre of the writer's search. Description of the characters of the novel gives us the answers to these questions. It paints a picture of a kind of universal whole, characterizes specific place of human in the universe.

In analysis of the novel we found these responses and showed that the writer's vision is defined by the Christian ideology, Christian faith is the base for concept of Brontë's attitude to heroes, and the God.

Charlotte Brontë is a master of the psychological novel, but the drawing method and manner is completely traditional and realistic.

Among the artistic means by which the writer is able to identify the character faces, the predominant place is occupied by characteristic of the character in appearance, the portraits.

A portrait created by her is in a close relation with the nature of the character, his/her psyche, to the extent that expressive movements - facial expression, gesture, etc. reflect personality.

Artistic look implies both typization and individualization. Positive and negative artistic character is synthesis of numerous symbols and features of its era, unity of the symbols in parallel bear the writer's ideas and opinions, and reflect author's attitude towards reality.

The content of the events described in the novel can be described as difficulties of human attitude to each other. The writer focuses on human separation, to the problem of alienation. Each character lives in solitude, isolated, torpid. Tragedy of cognition is set out in a special narrative, by deeper implication.

Originality and individuality of Charlotte Brontë style and manner is clearly evident. In realism artistic forms it tries to assert against irrationalism, applies mystification of reality. As if reality is inexplicable, confusing, chaotic, at the same time, author uses the mastery for dehumanization and realism - for humanistic goals. In appraisal of realistic by psychological persuasion, search for modernist method and its use does not make it dangerous to admit Brontë as modernist writer. She has found "illogically" psychological moments, truth of which we guess more by feeling.

The so-called experimental method is the one which makes to guess the real, genuine, thanks to sense, subconscious.

The narrators in the novel are several characters, in the unity of which we guess the author herself.

c) Symbols in Translation of "Jane Eyre"

Charlotte Brontë's "Jane Eyre" is rich with symbols. In contrast to the metaphor, the symbol describes changes to more depth and intensity.

In addition to objects, people, or the characters in the novel, can be seen as symbols. For example, Jane, in some cases, because of her deep pain and a feeling of disagreement, is symbolizing the true value of righteousness.

The author emphasizes the importance of the symbols, because beyond them she expresses her opinion.

Writer often employs a romantic symbols. Love and hate colors in the novel are indicated by red and black symbols:

"So was the black horned thing seated aloof on a rock, surveying a distant crowd surroundings a gallows" [Bronte, 1847, 9]

“კანკალით შევყურებდი შავ რქიან მოჩვენებას, რომელიც მოშორებით, კლდეზე მოკალათებული, ათვალიერებდა სახრჩობელას გარშემო [ბრონტე, 1964, 13]

Or:

"Take her away to the red-room, and lock her in there."

[Bronte, 1847, 13]

“ღმერთო ჩემო, რამ გადარია ეს ბავშვი? წაიყვანეთ და წითელ ოთახში ჩაკეტეთ”! [ბრონტე, 1964, 16]

Translating the symbols of the novel into Georgian, translators as if they were inspired with the narrative style of Brontë's characters and the author herself, adopted Brontë's manner of life contemplation. In Georgian translation difficulty of Brontë's language is obviously overcome.

d) Nature

A large part in the novel is devoted to the description of nature. Almost in every chapter, the author paints a beautiful English landscapes which are particularly impressive and unique every time of year. Bronte paints the whole nature as the original. Nature is a part of real life; accordingly, the part of the individual.

"It snowed fast, a drift was already forming against the lower panes; putting my ear close to the window, I could distinguish from the gleeful tumult within the disconsolate moan of the wind outside" [Bronte, 1847, 81].

“ზარდნიდა. ქარისაგან მონაყარ თოვლს უკვე დაეფარა ფანჯრის ქვემო მინები. ყური მივადე ფანჯარას და მიუხედავად გამაყრუებელი, მზიარული ჟრიამულისა, კარგად გავიგონე, როგორ მწუხარედ ზუზუნებდა ქარი” [ბრონტე, 1964, 66].

We cannot quarrel with the translators in translation of artistic images of nature, as they have interpreted each of them in a beautiful manner. In Charlotte Brontë's works nature plays an important role. All events are evolving on the background of nature. The novel's characters much better feel themselves in nature. Nature seems to play the role of mirror, of indicators in the novel, in which emotional agitation is outlined, or a drawdown:

“But what had befallen the night? The moon was not yet set and we were all in shadow: I could scarcely see my master's face, near as I was. And what ailed the chestnut tree? It writhed and groaned; while wind roared in the laurel walk and came sweeping over us” [Bronte, 1847, 312].

„მაგრამ რა დაემართა ღამეს? მთვარე ჯერ კიდევ არ ჩასულიყო და ჩვენ უკუნეთ სიბნელეში გავეხვიეთ. თუმცა, ძალიან ახლოს ვიდექი მასთან(როჩესტერთან), მაგრამ ძლივსღა ვხედავდი ჩემი პატრონის სახეს. რამ შეაშფოთა წაბლის ხე? ის ირხეოდა და კვნესოდა. ქარი დაფნის ბუჩქების ხეივანში დაზუზუნებდა და ჩვენც რამდენჯერმე ჩამოგვიქროლა”[ბრონტე, 1964, 312].

E) Mysticism

Events in the novel are developed in the inner unconscious world and are timely, all-embracing.

Opinion of the sentences of Charlotte Bronte is to be searched for beyond the words. It should be perceived and not seen.

The writer gives great importance to the description of the approaching danger. Description of nature in mystical passage is changing with dramatic dialogue. Charlotte Bronte use to describe desperation of people in danger in a miserly, simple manner. She describes contrasts convincingly:

“... It stood still to an inexpressible feeling that thrilled it through, and passed at once to my head and extremities. The feeling was not like an electric shock, but was quite as sharp, as strange, as startling ”[Bronte, 1847, 640].

“რადაც გამოუთქმელმა გრძნობამ გაიარა მასში და გადაეცა ჩემს თავსა და კიდურებს. ეს გრძნობა არ გავდა ელექტრობის დავლას სხეულში, მაგრამ ისევე მწვავე, უცნაური, შემაკრთობელი იყო. [ბრონტე, 1964, 506].

One of the last chapters of the novel is mystification. Mystique is the belief of a human of supernatural, unexplainable, and super-reasonable union with the God.

“I saw nothing, but I heard a voice somewhere cry - “Jane! Jane! Jane!” – Nothing more.

... it did not seem in the room – nor in the house- nor in the garden; it did not come out of the air nor from the under the earth nor from overhead. I had heard it – where, or whence, for ever impossible to know! And it was the voice of a human being – a known, loved, well-remembered voice – that of Edward Fairfax Rochester; and it spoke in pain and woe, wildly, eerily, urgently.

“I am coming!” I cried. “Wait for me! Oh, I will come”

[Bronte, 1847, 640].

„არაფერს არ ვხედავდი, მაგრამ მომესმა სადღაც ხმის ძახილი: - “ჯეინ! ჯეინ! ჯეინ!” და სხვა არაფერი.

...ხმა ოთახიდან არ მოდიოდა, არც სახლიდან, არც ბაღიდან, ის არც ჰაერიდან ისმოდა, არც დედამიწიდან, არც ზემოდან. მე მომესმა ის საიდან, არ ვიცი. ვერც ვერასოდეს გავიგებ. ეს იყო ადამიანის ხმა – ნაცნობი, საყვარელი. ხმა, რომელიც კარგად მახსოვდა – ედვარდ ფეიერფექს როჩესტერის ხმა. მასში ტკივილი იგრძნობოდა, უბედურება, სიგიჟე, შეძრწუნება, გასაჭირი.

– მოვდივარ, წამოვიძახე, მომიცადე! ო, მოვალ! ” [ბრონტე, 1964, 506].

It should be noted that Charlotte Bronte is moderate when referres to the will of the God, and that is logical, because she, as a child of pastor's family she knows that "unfathomable the way of the Lord," that here we have only faith, the faith which is less likely to allow loud statements and conclusions.

Following the tradition, the writer seeks to document the description of the events and not to make her own position to be easily visible. Her idea sounds as necessary explanations, which refer not only the social being and details of life, but also the psychological and moral face.

Romantic solution to this problem together with the mystical forces of nature creates combination, questions remain unanswered, we may explain only by intuition.

f) Translation of poetry

Charlotte Brontë's "Jane Eyre" is a prose novel, but the author introduces poem in the form of the songs, and imposes certain function. Included lyrics or songs make up the story beauty, the mood of the character -

Rochester. For example, poems and songs reflect joy, a sense of the love feeling. The novel episode in which Rochester sings and tries to explain the love to Jane is impressive...

“I dreamed it would be nameless bliss,
As I loved, loved to be;
And to this object did I press
As blind as eagerly[Bronte, 1847, 413-414].

„ჩემს სულში ყინვა შემოდიოდა.

ნეტარ ოცნებად მქონდა ქცეული:

ვით მე მიყვარდა, მას ვყვარებოდი.

მისი მშვენივით, დაბრმავებული,

მისი წყურვილით, ნდომით ვკვდებოდი“ [ბრონტე, 1964, 331]

In this case, the translation is not entirely adequate to the original, but it seems that the translator Mrs. Inola Gurgulia tried to keep the context and the tone as well. (Translation of all poems belong to Inola Gurgulia)

“My feet are sore, and my limbs they are weary;
Long is the way, and the mountains are wild;
Soon will the twilight close moonless and dreary
Over the path of the poor orphan child.”[Bronte, 1847, 29]

“ფეხებს ძალა დაელია და სხეული მეთენთება.

გზა ვრცელია, უსასრულო. მთა სავალად ძნელი ხდება.

მალე წავა ეს დაისი, მალე ბინდი ჩამოწვება

და უმთვარო ღამისაგან ობლის გზაზე დაბნელდება.”

[ბრონტე, 1964, 28]

g) Style

In formation of literary relations, the field of literature studies is of great importance which studies foreign literary works and shows interpretation of creations and ideas of a writer and somehow specifies the author's intention.

This attitude is not reflected in the original in every sense of each word, but translator feels such nuance from overall text content and social origin of the character.

To open the author's style means to find individual voice on the background of translator's native literature, as well as to work out individual artistic language, that required from translator to master the richest language vocabulary.

Chapter IV

Translation Language

a) Figurative comparisons

The paper for the first time reviews the integral (united) principle of figurative comparison in Charlotte Brontë's "Jane Eyre". We identified their pragmatic (current) characteristics. We have outlined the typical structures that represent textual and structural diversity of these two languages - English and Georgian.

Figurative comparisons in the novel, as well as other stylistic tropes, are related to the overall content of the text and represent the author's subjective modalities.

b) Phraseologisms

In lexical resources of each language there are a lot of relatively stable objections (compound words), which play an important role in the process of mutual understanding. These are phraseological collocations, i.e. phraseologisms.

The difference between the English and Georgian phraseologisms are much more clear and interesting in terms of people opinions and peculiarities, which are revealed only by typical situation. They are special and vivid in each language, but certain proximity still may be observed among them.

c) Interjections in the original and the translation

The aim of this part, on the one hand, is to establish general, universal features of interjection, on the other hand, to reveal how the ethnocentric linguistic nature of English interjections used in the novel is interpreted in Georgian translation.

d) Idioms

In the thesis we have based on characteristic phraseological units, defined composition of words, which are not samples of vocabulary translation. We compiled English-Georgian vocabulary of equivalent idioms.

e) Vocabulary of idioms

1. I was glad of it [Bronte,1847,6]

გულში ვზეიმობდი [ბრონტე,1964,11]

2. with nipped fingers and toes [Bronte,1847,6]

გულს სევდით ავსებდა [ბრონტე,1964,11]

3. inexpressible sadness weighed it down [Bronte,1847,25]

სევდა კვლავ მძიმე ლოდივით დამაწვა გულზე
[ბრონტე,1964,25]

4. were I in her place, it seems to me I should wish the earth to open
and swallow me up [Bronte, 1847, 76]

მის ადგილას ვისურვებდი მიწა გამსკდომოდა და თან ჩავეტანე
[ბრონტე,1964,63]

5. she looks as if she were thinking of something beyond her punishment
[Bronte,1847,76]

ის მხოლოდ თავის სულის სიღრმეში იყურებოდა
[ბრონტე,1964,63]

f) The forms of referring

The most commonly there is used form of the noun for referring: name,
status denoting, dignity and respect denoting words.

1. ჯადოსანო, გრძნეულო ადამიანო [ბრონტე,1964,118]
Sorceress witch [Bronte,1847,227]

2. ჩემო სანუკვარო მხსნელო [ბრონტე,1964,183]
My cherished preserver [Bronte,1847,230]

Conclusion

Creation of Charlotte Brontë - the classic writer of English literature of the XIX century is firmly established in the minds of Georgian readers. Her novel "Jane Eyre" is one of the most important parts of the Georgian translation literature. Georgian interpretation of Charlotte Brontë's "Jane Eyre" is associated with such prominent representatives of translation literature as are Tamar Magradze and Zeinab Khakhanashvili.

A brilliant representative of critical realism of the XIX century critically reflected various classes of society, a social injustice in her novel. She created a comprehensive and truthful images of modern English life, entire gallery of typical faces and characters, successfully developed a social-realist novel genre.

Translation of Charlotte Brontë's "Jane Eyre" in the II half of the the XX Century was called forth due to the inner demands of Georgian literature, a pronounced tendency to adoption of foreign literary classics. Thus, the translation of the novel was not spontaneous, random event.

During this period, in Georgian Romance philology there was processing ideological and thematic and stylistic renewal, which has raised interest against Brontë's works. Her creations have number of important typological parallels in Georgian realistic prose of that time.

1. Georgian translation is the rise again of the work, and not the sum of some artistic expressions. The point of artistic and psychological problems should be this aesthetic integrity, rise again of which is possible only in the bosom of the creative process, and individual operations are only moments of this process.

2. In qualification working process we focused specifically on the definition of the content, which enabled us to study its elements both in the translation and the original. For example, we examined how the following four items are interpreted in the translation:

- a) Contextual and factual information;
- b) Contextual and conceptual information;
- c) Contextual and implication information;

d) Contextual and imaginary information.

3. Typological study means adequacy of the various national literatures and events. Charlotte Brontë's work with its individual manifestations and many of the best examples of Georgian critical realism, in spite of their individual and national differences, at structural level of higher range represent adequate expression of national, inter literature regularities.

4. Main dignity of "Jane Eyre" is its artistic perfection and unity of style. This is a powerful creature of Charlotte Bronte which itself combines the philosophical, psychological, social, ethical and aesthetic perceptions of life and people. All we have mentioned about English language novel are the successfully interpreted in the translation.

5. Knowledge of poetic theory and the proper consideration opened new prospects for translators to make artistic transformation of the original. Image proper definition and further appropriate interpretation into the translation was one of the main conditions to maintain original context and expression. Thus, the poetic image and its transformation into translation are actual.

Translators attached great importance to poetic image as the carrier of super semantic information and source of emotional and aesthetic impact to correctly express the opinions and emotions of the original ideas.

6. Speaking of Charlotte Brontë's works we may use the term "tragic tension." In fact, this means on one hand, the emotional, spiritual discomfort, sad, often almost tragic feeling, in the atmosphere of which her characters live, and, on the other hand, dramatic, sinister, often extremely tragic facts and actions that takes place in this drama.

Based on our observation, according to the philosophy of life of Charlotte Brontë, which is true, direct, is not expressed in clear text, but is expressed in the novel, is the cornerstone of the human tragedy, is the conscious and unconscious pursuit of human to liberty.

7. This novel is filled with "inner feelings". English social-psychological prose, which always was distinguished of its realistic basis, in Charlotte Brontë's works, even at the new stage of development, thoroughly describe and retell the details of life.

8. The translators, in order to interpret these complex psychological phenomena properly use to connect the rhythmic form with syntactic means of expression, as they translate the phrase for the first time and not the entire novel at once. They are dealing with some context of phrases, which of course they present in a broad sense. Moreover, we know that English is characterized by short phrases. But the length of phrases is not a subject of matter, but its rhythmic face, which is in maximum precision copied into Georgian; herewith it perfectly conveys the author's mind.

9. Descriptive passages of "Jane Eyre" meanwhile are a form of narration. Dialogues are descriptive in nature. The novel is a whole and indivisible. Following the development it becomes clear that each individual part includes the signs of some other parts.

10. Unity of artistic components, ways of achieving unity of the novel, comprehend composition is only possible based on the principle of the unity of form and content. The main feature of this novel is the way to search.

11. Symbolisation is the best way to reach the subconscious, which allows us to comprehensively understand the essence of the writer's stream of consciousness.

12. Based on the Bible and the Gospel, for German philosopher Nicholas Kuzanel human is a microcosm, "The second God," who in some sense is able to be creative.

13. To represent human nature, his psyche, deep learning and imagination of spiritual world always has been the main task of writing all the time, and its main objective. Artistic means to access human spiritual world is as well individual in Charlotte Brontë's works.

14. Translators connect the rhythmic form with syntactic means of expression.

15. Novel story progresses in staircase type and to achieve the final goal you can not skip any steps. The story in this novel can be called a spiral type and divide it into inner and outer stories. In the outer story there is a sort of binding frame, in which is placed the novel's main story.

16. Some phraseological units can have several meanings in those cases where phraseologisms have a few stylistic nuances, a different semantic meaning. All of this, of course, they have considered in the translation. They have changed one of its components with synonyms and have expressed idioms with the replaceable one.

17. It should be noted that the English idiomatics compared to semantic features gives priority to phraseological units, structural characteristics. Scientists in our country in solving of these issues mainly focus on the semantic of phraseologisms, the British ones emphasize the structural side.

18. Bronte's ideology is clearly reflected in the translation, her understanding of the era, fight of beauty and ugliness, of light and darkness, loyalty and betrayal, shortly to say, of initial of good and evil. The novel translators were faced with the most difficult and the most honorable task – to reflect Bronte's world with all its wealth and poverty. In order not to shade and burden the original poetic image, translators profoundly have penetrated each word, phrase content, their emotional meaning. This is not all. They include geographical environment and climatic features of England, English traditions, even their everyday details.

19. The study revealed that Georgian translators adhere closely to the English, with the exception of a small adaptation, which does not violate the integrity of the story.

20. Translators coped with a very difficult task to make perfect translation of novel and transform the style and idea into Georgian, and manifest full sense of depth of artistic images. They have interpreted the novel as the novel which expresses aspiration of the strongest human, where the writer's gaze is always focused on the hero's soul.

The history of civilization shows that none of the national cultures have been developed and promoted in isolation from other nations, without mastering the creative and cultural achievements of other nations. It is clear, that the role of literary translation in a mutual enrichment of national cultures.

Publications Concerning the Doctoral Thesis:

1. “Some units on Georgian translation of “Jane Yare” by Sharlotta Bronte”, Iakob Gogebashvili Telavi State University, (Collection of Scientific Works), Tbilisi, 2011 #1(25), pg.144-147.
2. “The Meaning of Free Will in Main Character of “Jane Eyre”, International periodical scientific journal “Intelect”, Tbilisi, 2012, #1(42), pg.269-271.
3. Abstract of Georgian Translation’s Traditions, International periodical scientific journal “Intercultural Dialogues”, Telavi, 2013, #2, pg.247-253.

